

Обставини справи

Заява стосувалася стверджувано незаконного та свавільного рішення суду про визначення місця проживання неповнолітніх дітей заявниці, які народилися у вересні 2008 року та лютому 2011 року відповідно. Заявниця скаржилася передусім на порушення статті 8 Конвенції.

Так, своїм рішенням від 22 серпня 2016 року Деснянський районний суд міста Києва задовольнив заяву, подану у 2015 році батьком дітей, з яким заявниця розлучилася у 2013 році й проживала окремо з дітьми відповідно до угоди, укладеної між батьками 18 червня 2013 року. Суд змінив цю угоду та постановив, що діти повинні проживати зі своїм батьком, що відповідало найкращим інтересам дітей та «було необхідно для їхнього загального морального, духовного, культурного, фізичного та психологічного розвитку». Рішення було залишено без змін рішеннями Апеляційного суду міста Києва від 10 січня 2019 року та Верховного Суду від 27 червня 2019 року. Суди керувалися, серед іншого, статтями 161 та 171 Сімейного кодексу 2002 року, згідно з якими вони були уповноважені визначати місце проживання дитини віком до чотирнадцяти років, якщо батьки проживали окремо і не могли домовитися про це. Законодавство також передбачало, що суд може прийняти рішення, яке суперечить думці дитини, якщо цього вимагають інтереси дитини.

Рішення судів ґрунтувалися переважно на наступних матеріалах. У звіті місцевого центру захисту дітей від 29 вересня 2015 року зазначено, що за результатами психологічної оцінки дітей виявлено «ознаки педагогічної недбалості» та напруженості. Також зазначалося, що донька заявниці, схоже, страждала від тривожності, а син заявниці розповів психологам, що вона біла його по всьому тілу в різних неуточнених випадках. У звіті місцевої служби опіки від 6 жовтня 2015 року, заснованого на подальших психологічних оцінках дітей та їх батьків, а також на інтерв'ю з ними, було виснувано, що діти повинні жити з батьком. У звітах, отриманих зі школи дітей в різні дати між 2016 та 2019 роками, зазначалося, що діти були розумними та старанними у навчанні, яке належним чином контролювали їхні батьки, але вони не брали участі у позакласних або шкільних заходах. Донька заявниці заявила в судовому засіданні, що у неї та її брата не було часу на таку діяльність або відвідування розважальних центрів / культурних закладів, тому що вони повинні були відвідувати місце богослужінь кожен день після школи, окрім вихідних днів. Їхній батько заявив у судовому засіданні, що після того, як заявниця перейшла до певної релігії у 2014 році, вона почала перешкоджати його спілкуванню з дітьми, позбавила його будь-якої можливості робити свій внесок у їхнє виховання та, всупереч його бажанням, зобов'язала своїх дітей слідувати релігійним обрядам її та її нового чоловіка. У медичному висновку від 25 серпня 2015 року було зазначено, що до сина заявниці було застосовано релігійну процедуру обрізання в серпні 2014 року без відома або згоди батька. Заявниця в судовому засіданні заявила, що

всі рішення щодо дітей та їх виховання вона приймала, не інформуючи та не звертаючись за схваленням до їх батька.

Суд також взяв до відома інформацію щодо умов життя та доходів обох сторін.

Під час засідання у 2019 році апеляційний суд у присутності психолога опитав дітей. Обое висловили своє бажання залишитися з заявницею, водночас вони не бажали відповідати на будь-які запитання щодо свого батька, хоча донька заявника сказала, що почувалася «непогано», коли проводила з ним час. Апеляційний суд зазначив, що діти відреагували стримано і, очевидно, «боялися показати свої емоції».

Оцінка Суду

Заявниця скаржилася, що при визначенні місця проживання її дітей суди були упереджені до неї через її релігію та ігнорували той факт, що батько дітей не платив аліменти, подав підроблені медичні документи щодо їхнього сина, а офіційні звіти щодо її способу життя та способу життя її дітей були мотивовані релігійною дискримінацією. На думку заявниці, рішення судів були неправильними та суперечили інтересам дітей та заявниці, враховуючи, що діти проживали з нею з моменту народження, вони висловили бажання продовжувати жити з нею, і не було жодних обставин, що виправдовують їх розлучення з нею. Заявниця посилалася на статті 6 та 8 Конвенції.

Уряд стверджував, що процес прийняття рішень на національному рівні був справедливим та ретельним. Рішення судів ґрунтувалися на детальному та всебічному аналізі відповідних обставин та відповідали найкращим інтересам дітей заявниці.

ЄСПЛ вважав, що скарги заявниці підлягають розгляду виключно за статтею 8 Конвенції.

Першочергово ЄСПЛ зазначив, що національні судові рішення, які становили втручання в право заявниці на повагу до її сімейного життя (див. рішення у справах *Antonyuk v. Russia* та *G.B. v. Lithuania*), ґрунтувалися на основі національного законодавства і переслідували законну мету захисту прав інших осіб, а саме дітей заявниці та їх батька (п. 8 рішення).

Таким чином, у даній справі Суду необхідно було з'ясувати, чи національні суди, приймаючи ці рішення, проводили поглиблене вивчення всієї сімейної ситуації та цілого ряду відповідних факторів та проводили збалансовану та обґрунтовану оцінку відповідних інтересів кожної особи з постійним прагненням віднайти найкраще рішення для дітей (див. рішення у справах *Sahin v. Germany* [ВП]; *Sommerfeld v. Germany* [ВП] (витяги); *C. v. Finland*; та *Z.J. v. Lithuania*). У цьому контексті слід також враховувати той факт, що національне законодавство не передбачає можливості визначати почергове проживання дитини у кожного з батьків (п. 9 рішення).

ЄСПЛ відзначив, що національні суди ґрунтували свої рішення на всебічному аналізі всіх відповідних аспектів спору та на доказах, які включали різні звіти

психологів, спеціалізованих служб, органів влади та школи дітей, а також аргументи обох сторін. Заявниця була представлена адвокатом і мала достатні можливості висунути всі свої аргументи та докази. Немає жодних ознак упередженості або будь-яких інших серйозних підстав сумніватися в правдивості доказів, розглянутих судами. Крім того, Суд вже відхилив скарги заявниці на дискримінацію як необґрунтовані на більш ранній стадії провадження. Висновок національних судів про те, що загальний розвиток дітей вимагав їхнього проживання з батьком, не є явно необґрунтованим або свавільним і, як видається, ґрунтується на вагомих підставах, що стосуються, головним чином, повідомлень про дуже обмежену позакласну діяльність дітей та перешкоджання заявницею участі батька дітей у їх вихованні.

Оскільки апеляційний суд не реалізував висловлене дітьми бажання продовжити проживання з заявницею, ЄСПЛ нагадав, що, хоча діти мають право на консультації та заслуховування з питань, що їх стосуються, їхні погляди не обов'язково є вирішальними, а їхні заперечення, яким слід приділити належну увагу, не обов'язково є достатніми для відхилення задоволення інтересів батьків. Право дитини висловлювати власні погляди не слід тлумачити як фактичне надання дітям безумовного вето без урахування будь-яких інших факторів або дослідження всіх обставин для визначення їхніх найкращих інтересів (див. рішення у справі *Zelikha Magomadova v. Russia*). У цій справі апеляційний суд надав чітке пояснення рішення, яке ґрунтувалося на поведінці дітей у провадженні та, очевидно, було пов'язане з їхнім заявленим психологічним занепокоєнням та напругою (п. 11 рішення).

Оскільки національні суди, маючи безпосередній контакт з дітьми та іншими зацікавленими особами і користуючись широкою свободою розсуду при вирішенні спорів щодо батьківської опіки, встановили справедливий баланс між конкуруючими інтересами у цій справі, у Суду були відсутні сумніви в тому, що їхнє рішення про визначення місця проживання дітей відповідало найкращим інтересам дітей (п. 12 рішення).

Зрештою, ЄСПЛ вважав за необхідне зазначити, що судові рішення у цій справі не суттєво обмежували стосунки заявниці з її дітьми. Зокрема, вони не обмежували її права доступу або батьківські права (п. 13 рішення).

Таким чином, у скаргах заявниці відсутні будь-які ознаки порушення статті 8 Конвенції.

Ураховуючи наведене, заява була відхилена як явно необґрунтована відповідно до статті 35 §§ 3 (а) та 4 Конвенції.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 7 вересня 2023 року, оприлюднена 28 вересня 2023 року та є остаточною.